

УДК 94(477+437) «1918/1939»
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/94-2-6>

Мирослава ФІЛПОВИЧ,
orcid.org/0000-0002-3220-6746

історичних наук, доцент,

Почесний професор

*Балтійського науково-дослідного інституту проблем трансформації економічної сфери
(Рига, Латвійська Республіка),*

доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності

Академії рекреаційних технологій і права

(Луцьк, Україна) filmira@ukr.net

Роман КРИЩУК,

orcid.org/0009-0002-1184-0366

аспірант кафедри всесвітньої історії

Волинського національного університету імені Лесі Українки

(Луцьк, Україна) polymorphnoe@gmail.com

ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА ЯК ПРОСТІР УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖ ДВОМА СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ

Дослідження української інтелектуальної діяльності в Чехословаччині між двома світовими війнами є важливим для розуміння процесів збереження та розвитку національної ідентичності в умовах еміграції. Воно дозволяє простежити, як українська еліта у вигнанні формувала інституційні структури, що стали фундаментом для подальшого розвитку науки й культури. Актуальність теми зумовлена також потребою осмислення досвіду української еміграції як складової загальноєвропейської історії ХХ століття. У статті розглядається роль Чехословаччини як одного з ключових центрів української інтелектуальної еміграції у міжвоєнний період. Чехословаччина стала «транзитним простором», де українські науковці й митці unikли репресій та зберегли традицію.

Після поразки визвольних змагань 1917–1921 рр. значна частина української політичної та культурної еліти знайшла прихисток у демократичному середовищі Чехословаччини. Тут виникли та активно діяли освітні й наукові інституції, зокрема Український Вільний Університет у Празі, Господарська академія в Подєбрадах, Педагогічний інститут ім. Драгоманова, а також культурні осередки, як частина ширшого культурного процесу еміграції – Музей визвольної боротьби України та мистецькі студії. Українські інституції в Празі були визнані європейськими академічними колами, що легітимізувало українську науку.

Особлива увага приділяється інтелектуальній діяльності українських учених, митців та громадських діячів, які у вигнанні зберігали й розвивали національну ідентичність, формували академічні традиції та створювали культурні надбання. Чехословаччина постає як простір свободи та творчості, де українська еміграція змогла реалізувати потенціал, обмежений у радянській Україні. Саме тут закладалися концепти державності й культурної самобутності, які пізніше вплинули на дискурс незалежної України.

Ключові слова: *Чехословаччина, Україна, вчені, освіта, міжвоєнний період, політика, влада, інтелектуальна діяльність.*

Myroslava FILIPOVYCH,

orcid.org/0000-0002-3220-6746

PhD in History, Associate Professor;

Honorary Professor

Baltic Research Institute for Economic Sector Transformation Problems

Riga, Republic of Latvia),

Associate Professor at the Department of Documentation and Information Activities

Academy of Recreational Technologies and Law

(Lutsk, Ukraine) filmira@ukr.net

Roman KRISCHUK,

orcid.org/0009-0002-1184-0366

Postgraduate student at the Department of World History

Lesya Ukrainka Volyn National University

(Lutsk, Ukraine) polymorphnoe@gmail.com

CZECHOSLOVAKIA AS A SPACE OF UKRAINIAN INTELLECTUAL ACTIVITY BETWEEN THE TWO WORLD WARS

The study of Ukrainian intellectual activity in Czechoslovakia between the two world wars is important for understanding the processes of preservation and development of national identity in the conditions of emigration. It allows us to trace how the Ukrainian elite in exile formed institutional structures that became the foundation for the further development of science and culture. The relevance of the topic is also due to the need to comprehend the experience of Ukrainian emigration as a component of the pan-European history of the twentieth century. The article examines the role of Czechoslovakia as one of the key centers of Ukrainian intellectual emigration in the interwar period. Czechoslovakia has become a "transit space" where Ukrainian scientists and artists have escaped repression and preserved the tradition

After the defeat of the liberation struggles of 1917–1921, a significant part of the Ukrainian political and cultural elite found refuge in the democratic environment of Czechoslovakia. Educational and scientific institutions arose and actively operated here, in particular the Ukrainian Free University in Prague, the Academy of Economics in Poděbrady, the Pedagogical Institute. Drahoňov, as well as cultural centers, as part of the broader cultural process of emigration – the Museum of the Liberation Struggle of Ukraine and art studies. Ukrainian institutions in Prague were recognized by European academic circles, which legitimized Ukrainian science.

Particular attention is paid to the intellectual activity of Ukrainian scientists, artists and public figures who, in exile, preserved and developed national identity, formed academic traditions and created cultural heritage. Czechoslovakia appears as a space of freedom and creativity, where Ukrainian emigration was able to realize the potential limited in Soviet Ukraine. It was here that the concepts of statehood and cultural identity were laid, which later influenced the discourse of independent Ukraine.

Key words: *Czechoslovakia, Ukraine, scientists, education, interwar period, politics, power, intellectual activity.*

Постановка проблеми: полягає у відсутності узагальнюючих праць, які б розглядали Чехословаччину як цілісний простір української інтелектуальної діяльності, що поєднував освітні, наукові, політичні та культурні виміри

Аналіз досліджень. У сучасній історіографії питання української еміграції в Чехословаччині розглядається фрагментарно: окремо аналізуються діяльність Українського Вільного Університету, Господарської академії в Подєбрадах, культурних товариств. Дослідження істориків (наприклад, праці І. Лисяка-Рудницького (Лисяк-Рудницький, 1994), Я. Пеленського (Пеленський, 2002)) висвітлюють – освітні програми, політичну діяльність уряду УНР в екзилі, культурні ініціативи, тощо (Власенко, 2006).

Уявлення про інституційний розвиток української науки й освіти в умовах еміграції та підтримки чехословацької влади подано у праці

О. Сухобокової (Сухобокова, 2022). Базовим джерело для дослідників, яке охоплює широкий спектр культурних і наукових проявів української еміграції є робота М. Мушинки (Мушинка, 2020). Допомагають реконструювати атмосферу інтелектуального середовища та міжособистісні зв'язки мемуари українських діячів – Д. Антонович (Антонович, 1923), І. Горбачевський (Горбачевський, 1930), М. Шраг (Шраг, 1950). Загалом, більшість праць присвячені саме становищу української еміграції в Чехословаччині, і майже не акцентується увага на інтеграційній складовій, яка було започаткована у цей період між представниками двох націй (Філіпович, 2025; Фісанов, 2020; Шульга, 2019).

Метою статті є комплексний аналіз Чехословаччини як простору української інтелектуальної діяльності у міжвоєнний період.

Виклад основного матеріалу: Першопричиною масового переселення українців до Чехословаччини стала поразка Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки у війнах 1917–1921 років. На відміну від багатьох інших держав Центральної Європи, Чехословаччина виявилася найбільш відкритою до прийняття українських біженців. Дослідження свідчать, що уряд Чехословаччини свідомо пішов на підтримку української еміграції, бачачи в ній не тільки гуманітарну, але й політичну інвестицію (Пеленська, 2019). Це було зумовлено як гуманітарними мотивами, так і стратегічними міркуваннями. Адже чехословацький уряд прагнув зміцнити свій міжнародний авторитет як демократичної держави, а також підтримував антибільшовицькі сили, розглядаючи їх як потенційних союзників у регіоні. У цьому контексті українська еміграція стає частиною політики у формуванні антибільшовицьких настроїв у регіоні.

Особливістю української присутності в Чехословаччині було й те, що українці формували дві основні групи українства, одна з яких у своїй суті не була емігрантською. Підкарпатська Русь – регіон із переважно автохтонним українсько-русинським населенням (селянство, духовенство, місцева інтелігенція) – увійшла до складу Чехословаччини за рішенням Сен-Жерменського договору 1919 року. Це означало, що понад пів мільйона українців опинилися в новій державі без зміни місця проживання. Поряд з цією групою, політична еміграція з УНР і ЗУНР (військові, урядовці, студенти, науковці, діячі культури) селилися переважно в Чехії й Моравії (Прага, Подєбради, Брно тощо). Саме ця хвиля стала тим, що історики називають «українською політичною еміграцією в міжвоєнній Чехословаччині» (Дериш, 2024).

Це важливий аспект, адже чисельність і статус цих двох груп дуже відрізнялися: перші – корінне населення провінції, другі – класична політична еміграція, яка жила «на валізах», але створила потужну мережу інституцій. Чехословацька влада, на відміну від попередніх угорських адміністрацій, проводила відносно ліберальну політику щодо місцевого населення: розвивала освіту, інфраструктуру, підтримувала модернізаційні процеси.

Економічне становище українських політичних емігрантів було складним. Більшість із них втратила майно, соціальний статус і засоби до існування. Вони змушені були адаптуватися до нових умов: працювати на фабриках, у сільському господарстві, займатися дрібним підприємництвом. Водночас чехословацька держава створила правові механізми, які дозволяли цим емігрантам

легально працювати, навчатися, отримувати стипендії та здійснювати фінансові операції. Уряд не просто «терпів» їх, а створював механізми, як існувати економічно – працювати, навчатися, розпоряджатися грошима, використовуючи законні інструменти. Це сприяло поступовій інтеграції українців у соціально-економічне життя країни, хоча більшість із них продовжувала сприймати своє перебування як тимчасове.

Однією з найважливіших причин, чому Чехословаччина стала центром української еміграції, була її освітня політика. У Празі та Подєбрадах діяли українські гімназії, які забезпечували середню освіту для дітей емігрантів. Вони працювали за українськими програмами, але отримували державну акредитацію. При тому, варто акцентувати увагу, що на Підкарпатській Русі (Закарпатті) ситуація з українським/русинським шкільництвом у міжвоєнний період була значно складніша й відрізнялася від тієї підтримки, яку українська еміграція отримувала у самій Чехії чи Моравії. Влада визнавала місцеве населення як «русинів», і в школах офіційно запроваджувалася «руська» (русинська) мова. Це створювало конкуренцію між трьома течіями: українофільською (за українську літературну мову), русофільською (орієнтація на російську), локально-русинською (діалектна основа). Уряд фінансував початкові та середні школи, але часто уникав чіткого визначення – українська чи русинська мова має бути основною. Зокрема у Мукачеві діяла гімназія з руською мовою навчання, де частина викладачів підтримувала українофільську орієнтацію. У Хусті діяла гімназія, яка стала важливим осередком української інтелігенції.

Таким чином на відміну від Праги, де українські школи мали чітку національну орієнтацію, на Закарпатті влада балансувала між різними течіями, щоб уникнути конфліктів. При тому чеська мова активно вводилася як інструмент інтеграції краю в державу, а обіцянки широкого самоврядування не були реалізовані, що позначалося й на шкільництві – місцеві громади мали мало впливу на освітню політику

В середині країни уряд реалізовуючи так звану «шкільну акцію», спрямовував зусилля на підтримку інтелектуальних еліт народів, що втратили державність, серед емігрантів була значна кількість української інтелектуальної еліти – публіцисти, історики та літературознавці, науковці, митці. Зокрема, Д. Антонович, історик мистецтва, один із засновників Українського Вільного Університету; І. Горбачевський, медик і хімік, перший ректор УВУ, відомий як один із творців української

наукової термінології; М. Чубатий, історик права, дослідник української державності; І. Лисяк-Рудницький (молодий студент), пізніше став одним із найвідоміших українських істориків у діаспорі. Поряд з істориками та гуманітаріями працювали українські економісти та юристи: М. Шраг, економіст, професор Української господарської академії в Подебрадах, В. Кубійович, географ, етнолог, пізніше редактор «Енциклопедії українознавства», С. Рудницький, географ, автор фундаментальних праць з української географії, викладав у Празі. Розвивали українську літературу та культуру Олександр Олесь (Кандиба), поет, який активно співпрацював із празькими культурними колами; М. Андрусак, літературознавець, дослідник української класики, О. Колесса, мовознавець, літературознавець, ректор УВУ.

Уряд фінансував стипендії, дозволяв легальний статус студентів, часто забезпечував гуртожитками. У своєму дослідженні О. Зубко стверджує, що держава створила для емігрантів цілісний «пакет» легальних можливостей – від проживання до фінансових операцій (Zubko, 2021; Зубко, 2023). У відповідь на звернення 17 березня 1921 року представників Українського Вільного Університету до Президента Республіки Т. Масарика, щодо допомоги при переїзді з Відня, уряд офіційно дозволив його діяльність і частково фінансово підтримав заклад (ЦДАВО України, ф. 3859). Педагогічний інститут ім. М. Драгоманова, взагалі був заснований за сприяння чеської влади, щоб готувати українських учителів.

Наявність великої кількості українців та досить ліберального політичного ґрунту щодо національних меншин сприяли діяльності значної кількості різноманітних інституцій: Український комітет в Чехословацькій Республіці, Український комітет допомоги біженцям з Карпатської України, Українське народне об'єднання, Об'єднання офіційних українських кооперативних спілок за кордоном, Спілка українських емігрантських організацій в Чехословаччині, Український інститут громадознавства в Празі та багато інших як освітньо-наукових, так і громадсько-політичних. Найбільш значною була організація «Україна» з центром у Подебрадах та Музей «Визвольна війна в Україні» у Празі. Наукове життя зосереджувалося в основному в історично-філософському товаристві у Празі, в Українському педагогічному інституті, в Українській господарській академії (ЦДАВО України, ф. 14).

Слід при тому зазначити, що українські емігранти у Чехословаччині, залишаючись окремою етнокультурною спільнотою, не були ізольованою соціальною групою, навпаки – активно взаємоді-

яли з чеським суспільством через освіту, культуру та політику. Створюючи власні інституції (освітні заклади, гімназії, видавництва) вони водночас інтегрувалися у чехословацьке середовище, отримували підтримку уряду, брали участь у науковому та мистецькому житті. Особливість цієї взаємодії полягала у симбіозі: українці отримували інституційну підтримку й культурний простір, а чеська інтелігенція – новий імпульс для розвитку демократичних ідей та міжнародного авторитету Чехословаччини як «гуманітарної держави».

Найбільш ефективною інтеграція була у академічній сфері. Так, Український Вільний Університет (Прага) співпрацював із Карловим університетом: чеські професори читали лекції, а українські викладачі залучалися до наукових дискусій у чеських академічних колах. В обох закладах навчались і чеські, і українські студенти. Господарська академія в Подебрадах мала тісні зв'язки з чеськими економістами та аграрниками, що дозволяло українським студентам інтегруватися у європейську наукову традицію.

Українські часописи («Нова Україна», «Українська школа», «Українська трибуна», «Пробоем») друкували статті чеських інтелектуалів, які підтримували ідею культурної автономії українців. Чеські видавництва допомагали українським авторам публікувати наукові та літературні праці, що робило їх доступними для ширшої європейської аудиторії. Українські хори та театральні гуртки виступали на спільних концертах і фестивалях із чеськими колективами, створюючи атмосферу культурного діалогу. Виставки українських митців у Празі відвідували чеські художники та критики, що сприяло взаємному впливу у мистецькому середовищі.

Очевидно, що активна діяльність українства призвела до появи цілої плеяди громадських, політичних та науко-освітніх діячів серед чехів, які були зацікавлені історією та культурою українців впродовж багатьох десятиліть. У цьому контексті варто перш за все згадати Т. Масарика (T. G. Masaryk), філософа, соціолога, першого президента Чехословаччини. Він був одним із перших чеських інтелектуалів, хто системно вивчав українське питання, писав про українську націю, підтримував українську державність, сприяв розвитку українських інституцій у Празі. Досліджував українське право, історію та становище українців у Російській імперії, активно співпрацював з українськими емігрантами у міжвоєнній Чехословаччині, правознавець та славіст К. Кадлець (K. Kadlec). Одним із найважливіших популяризаторів українців у чеському середовищі кінця

XIX – початку XX ст. був Ф. Ржегорж (F. Řehoř), етнограф, який багато років працював у Галичині, автор численних праць про українську культуру, побут, фольклор. Важливим джерелом з історії української культури є етнографічні нотатки Л. Куба (L. Kuba), музикознавець, етнограф, художник, який записував українські народні пісні, подорожував українськими землями. Фольклорист, славіст Ї. Горак (J. Hořák) досліджував українську народну творчість, порівняльну міфологію та слов'янські культурні зв'язки. Ї. Шкворецький (J. Škvor), історик, який вивчав українську еміграцію в Чехословаччині, автор праць про українські академічні інституції у Празі. М. Дочкал (M. Dvořáček/Dočkal) – дослідник українсько-чеських культурних зв'язків, писав про українську літературу, переклади, рецепцію українських авторів у Чехії. Ї. Качала (J. Kachala), славіст, літературознавець, досліджував українську літературу XX століття, зокрема модернізм. Ї. Марван (J. Marvan), лінгвіст, славіст, працював над історією української мови, діалектологією, мовними контактами. П. Ржегорж (P. Řehák/Řehoř) сучасний дослідник українсько-чеських відносин, історії української еміграції.

Окрім культурної, освітньо-наукової діяльності українська еміграція в Чехословаччині була надзвичайно політизованою. Тут діяли представники

різних ідеологічних течій: республіканці УНР, гетьманці, націоналісти, соціалісти та соціал-демократи. Між ними точилася боротьба за вплив на еміграційні організації, пресу та студентське середовище. Активну політичну та громадську діяльність проводили А. Ливицький, голова Директорії УНР в екзилі, юрист за освітою; М. Шаповал, соціолог, публіцист, організатор українських наукових інституцій у Празі. Українські політичні клуби в Празі організовували дискусії, де брали участь чеські журналісти, історики та громадські діячі, обговорюючи проблеми Центрально-Східної Європи. Дослідження про інформаційну діяльність української діаспори в Чехословаччині 1930-1931 рр. свідчать, що була сформована розгалужена мережа пресових, організаційних і політичних структур, які були важливим каналом передачі інформації про Україну на Захід і навпаки (Sverdlyk, 2020).

Висновки: Таким чином, завдячуючи тогочасній урядовій політиці українська еміграція в міжвоєнній Чехословаччині стала унікальним явищем, який поєднував політичний вимушений характер переселення та культурно-освітній ренесанс. При тому реалізація владної політики була неоднорідною: у деяких регіонах права меншин підтримувалися, в інших – існували соціально-економічні та адміністративні обмеження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антонович Д. Український Вільний Університет у Празі: історія та завдання. Прага: Вид-во УВУ, 1923. 56 с.
2. Власенко В. До історіографії української еміграції у Чехословаччині в міжвоєнний період (1921-1939 рр.). Вінниця, 2006.
3. Горбачевський І. Спогади про Український Вільний Університет. Прага: УВУ, 1930. 112 с.
4. Дериш Б. Українська еміграція в міжвоєнній Чехословаччині: репрезентація українського питання. Наукові записки НаУКМА. Історичні науки. Київ, 2024.
5. Зубко О.Є. Художньо-літературні смаки української еміграції на теренах міжвоєнної Чехословаччини (1920-1930 рр.). Історичні науки. Донецький національний університет ім. Василя Стуса, 2023.
6. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. Київ: Основи, 1994. 560 с.
7. Мушинка М. Енциклопедія мистецтва, культури і громадського життя українців міжвоєнної Чехословаччини (1919-1939). Прага: Національна бібліотека Чеської Республіки, 2020.
8. Пеленська О. Україна поза Україною: Енциклопедичний словник мистецького, культурного і громадського життя української еміграції в міжвоєнній Чехословаччині (1919-1939). Прага: Národní knihovna České republiky – Slovanská knihovna, 2019.
9. Пеленський Я. Українська еміграція в Чехословаччині: міжвоєнний період. Київ: Інститут історії України НАН України, 2002. 276 с.
10. Сухобокова О. «Огнище української культури»: українська освіта та наука у міжвоєнній Чехословаччині. Київ: Музей української діаспори, 2022. URL: <https://diaspora.com.ua/ognyshhe-ukrayinskoyi-kultury-ukrayinska-osvita-ta-nauka-u-mizhvoyennij-chehoslovachchyni/>
11. Філіпович М. Культурно-історичне співробітництво Чехії та України: кризь призму глобальних розколів. International scientific-practical conference “Current Issues of the World Economy, International Economic Relations and International Communications Amidst the Formation of a New World Order and Polarization of the World” (March 24-25, 2025). Vol. 2. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2025. pp. 316-320. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-534-1-127>
12. Фісанов В., Макап В. Інтелектуальна еліта України у першій Чехо-Словацькій республіці: Zavorotna N. Scholars in Exile: The Ukrainian Intellectual World in Interwar Czechoslovakia. Історико-політичні проблеми сучасного світу, 2020, (42), pp. 255-259. DOI: <https://doi.org/10.31861/mhpi2020.42.255-259>
13. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), ф. 14, оп. 2, спр. 1251, арк. 20.

14. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), ф. 3859, оп. 3, спр. 9, арк. 1.
15. Шпраг М. Спогади. Прага: б. в., 1950. 275 с.
16. Шулга С. Чехословаччина у міжвоєннія: «збирання» краян. XII Буковинська міжнародна історико-краєзнавча конференція, присвячена 185-й річниці від дня народження Юрія Федьковича та 160-й річниці від дня народження Степана Смаль-Стоцького: тези доповідей (1-2 листопада 2019 р.) / наук. ред. О. В. Добржанський. Чернівці, 2019. С. 156-159.
17. Sverdlyk, Z., & Klynina, T. Information Activities of the Ukrainian Diaspora in the Czechoslovak Republic (1930-1931). *Journal of History Culture and Art Research*, 2020, 9(1), pp. 386-395. DOI: <https://doi.org/10.7596/taksad.v9i1.2416>
18. Zubko, O. The Ukrainian Emigration in Interwar Czechoslovakczyna and the issue of Personal Finance (1918-1939). *V. N. Karazin Kharkiv National University Bulletin. History of Ukraine. Ukrainian Studies: Historical and Philosophical Sciences*, 2021, 33, pp. 29-38. DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2021-33-04>

REFERENCES:

1. Antonovych, D. (1923). *Ukrainskyj Vilnyj Universytet u Prazi: istoriia ta zavdannia* [Ukrainian Free University in Prague: history and tasks]. Prague: Vyd-vo UVU. 56 p. [in Ukrainian].
2. Derish, B. (2024). *Ukrainska emihraziiia v mizhvoyennij Chekhoslovachchyni: reprezentatsiia ukrainskoho pytannia* [Ukrainian emigration in interwar Czechoslovakia: representation of the Ukrainian issue]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Istorychni nauky*. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Fisanov, V., & Makar, V. (2020). *Intelektualna elita Ukrainy u pershii Chekho-Slovatskii respublitsi: Zavorotna N. Scholars in Exile: The Ukrainian Intellectual World in Interwar Czechoslovakia. Istoryko-politychni problemy suchasnoho svitu*, (42), pp. 255-259. DOI: <https://doi.org/10.31861/mhpi2020.42.255-259> [in Ukrainian].
4. Filipovych, M. (2025). *Kulturno-istorychne spivrobotnytstvo Chekhii ta Ukrainy: kriz pryzmu hlobalnyh rozkoliv* [Cultural and historical cooperation of the Czech Republic and Ukraine: through the prism of global divisions]. *International scientific-practical conference "Current Issues of the World Economy, International Economic Relations and International Communications Amidst the Formation of a New World Order and Polarization of the World"* (March 24–25, 2025). Vol. 2. Riga: Baltija Publishing. pp. 316–320. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-534-1-127> [in Ukrainian].
5. Horbachevskij, I. (1930). *Spohady pro Ukrainskij Vilnyj Universytet* [Memoirs about the Ukrainian Free University]. Prague: UVU. 112 p. [in Ukrainian].
6. Lysiak-Rudnytskyj, I. (1994). *Istorychni ese* [Historical essays]. Kyiv: Osnovy. 560 p. [in Ukrainian].
7. Mushynka, M. (2020). *Entsyklopediia mystetstva, kultury i hromadskoho zhyttia ukrainsiv mizhvoyennoi Chekhoslovachchyni (1919–1939)* [Encyclopedia of art, culture and public life of Ukrainians in interwar Czechoslovakia (1919-1939)]. Prague: National Library of the Czech Republic. [in Ukrainian].
8. Pelenska, O. (2019). *Ukraina poza Ukrainouj: Entsyklopedychnyj slovnyk mystetskoho, kulturnoho i hromadskoho zhyttia ukrainskoi emihrazii v mizhvoyennij Chekhoslovachchyni (1919-1939)* [Ukraine beyond Ukraine: Encyclopedic dictionary of artistic, cultural and public life of Ukrainian emigration in interwar Czechoslovakia (1919-1939)]. Prague: Národní knihovna České republiky – Slovanská knihovna. [in Ukrainian].
9. Pelenskij, Ya. (2002). *Ukrainska emihraziiia v Chekhoslovachchyni: mizhvoyennij period* [Ukrainian emigration in Czechoslovakia: interwar period]. Kyiv: Institute of History of Ukraine NAS of Ukraine. 276 p. [in Ukrainian].
10. Shrah, M. (1950). *Spohady* [Memoirs]. Prague: б. в. 275 p. [in Ukrainian].
11. Shulha, S. (2019). *Chekhoslovachchyna u mizhvoyenni: «zbyrannia» kraian* [Czechoslovakia in the interwar period: "gathering" compatriots]. *XII Bukovynska mizhnarodna istoryko-kraieznavcha konferentsiia...: tezy dopovidej* (Nov. 1-2, 2019) / ed. O. V. Dobrzhanskyj. Chernivtsi. pp. 156–159. [in Ukrainian].
12. Sukhobokova, O. (2022). *«Ohnyshche ukrainskoi kultury»: ukrainska osvita ta nauka u mizhvoyennij Chekhoslovachchyni* ["Center of Ukrainian culture": Ukrainian education and science in interwar Czechoslovakia]. Kyiv: Muzei ukrainskoi diaspory. URL: <https://diaspora.com.ua/ognyshhe-ukrayinskoyi-kultury-ukrayinska-osvita-ta-nauka-u-mizhvoyennij-chehoslovachchyni/> [in Ukrainian].
13. Sverdlyk, Z., & Klynina, T. (2020). *Information Activities of the Ukrainian Diaspora in the Czechoslovak Republic (1930-1931)*. *Journal of History Culture and Art Research*, 9(1), pp. 386–395. DOI: <https://doi.org/10.7596/taksad.v9i1.2416> [in English].
14. Vlasenko, V. (2006). *Do istoriografii ukrainskoi emihrazii u Chekhoslovachchyni v mizhvoyennij period (1921-1939 rr.)* [On the historiography of Ukrainian emigration in Czechoslovakia in the interwar period (1921-1939)]. Vinnytsia. [in Ukrainian].
15. Zubko, O. (2021). *The Ukrainian Emigration in Interwar Czechoslovakczyna and the issue of Personal Finance (1918-1939)*. *V. N. Karazin Kharkiv National University Bulletin. History of Ukraine. Ukrainian Studies: Historical and Philosophical Sciences*, 33, pp. 29-38. DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-6505-2021-33-04> [in English].
16. Zubko, O. Ye. (2023). *Hudozhno-literaturni smaky ukrainskoi emihrazii na terenah mizhvoyennoi Chekhoslovachchyni (1920-1930 rr.)* [Artistic and literary tastes of Ukrainian emigration in interwar Czechoslovakia (1920-1930)]. *Istorychni nauky*. Donetsk National University named after Vasyl Stus. [in Ukrainian].
17. TsDAVO Ukrainy, f. 14, op. 2, spr. 1251, ark. 20. [in Ukrainian].
18. TsDAVO Ukrainy, f. 3859, op. 3, spr. 9, ark. 1. [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 19.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025